

3. Громадянська активність студентства м. Мелітополя у контексті трансформації суспільно-політичних відносин в Україні // Лабораторія соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь, 2012. – 34 с.
4. Загальнонаціональне опитування «Становище молоді в Україні» [Електронний ресурс] // Центр соціальних експертиз у рамках проекту Програми розвитку ООН «Створення безпечного середовища для молоді в Україні». – Режим доступу : <http://www.uwtoday.com.ua/article.asp?Lid=1&NID=167&JID=156>.
5. Матеріали круглого столу «Молодь та європейські цінності» [Електронний ресурс]. – К., 2009. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/>.
6. Сальнікова С. А. Політична участь: концептуальні схеми, методики вимірювання / С. А. Сальнікова, О. В. Мацюк // Соціологічні студії. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки 2012. – № 1. – С. 87–92.
7. Сальнікова С. А. Змістова особливість та емпірична інтерпретація патріотичності українців (на прикладі жителів міста Луцька) / С. А. Сальнікова, І. А. Гончар // Соціологічні студії. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 1 (2). – С. 68–76.
8. Соціальний капітал Львівщини та його проєкція на активність молоді в громадському житті [Електронний ресурс] // Інститут дослідження соціального капіталу. – Режим доступу : <http://risclviv.wordpress.com/2010/09/11/hello-world/>
9. Стегний А. Региональный фактор развития политической культуры населения Украины / А. Стегний // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – № 3. – С. 94–122.
10. Тимошенко С. О. Громадянське суспільство, його сутність і основні проблеми формування / С. О. Тимошенко, В. Ф. Цвих // Політологія : [навч.-метод. комплекс: підручник]. – [2-е вид., переробл. та доповн.]. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 704 с.

Букреева Ирина. Гражданская активность украинской студенческой молодёжи: особенности проявления и тенденции развития. Важная роль студенческой молодёжи как будущей элиты государства в становлении гражданского общества в Украине актуализирует исследование содержания гражданской активности студенчества. Согласно результатам анкетного опроса и интервью студентов-активистов Мелитополя установлено, что студенты принимают участие в университетских мероприятиях, которые направлены на улучшение их жизни, и не отстаивают свои права и свободы. Это объясняется недоверием властным структурам и общественно-политическим институтам разного уровня, обеспокоенностью собственным будущим.

Ключевые слова: студенческая молодёжь, гражданская активность, гражданское общество, политическое участие.

Bukrieva Iryna. Civil Activity of the Ukrainian Student's the Youth: Particularities of Manifestations and Tendencies of Development. The effective functioning of civil society is determined by the civic activism of the youth, particularly students as future of the intelligentsia. We conducted surveys, based on a combination of a questionnaire and in-depth interviews with student activists, by the laboratory of sociological research B. Khmelnytsky pedagogical university in order to identify the contents and condition of civic activity of students. The results of the poll found that young people participate in civic life mostly in the events organized by universities of city and their faculties. And they are aimed at improving the daily lives of students at the university, and in no way for the formation of social and political position. An essential factor in the formation of public activity is the education which now meets the criteria of professional training based on knowledge and information. Based on this, relevant, in our view, is the development and introduction of new approaches, methods, courses to prepare young people for life in the new environment of civil society, the purpose of which would be the formation of national consciousness as the basis of social consolidation and strengthening of the state.

Key words: student's the youth, civic activity, civil society, political participation.

УДК 316.74(075.8)

Людмила Глинська

Соціологічні підходи до аналізу освіти як методологічна основа її модернізації

У статті здійснено спробу синтезувати суперечливі положення різних теоретико-методологічних підходів до аналізу освітнього процесу; такий підхід передбачає об'єднання різних знань щодо освіти в цілісну систему, яка могла би стати універсальною теорією освіти. З урахуванням того, що модернізація освітнього процесу

© Глинська Л., 2013

сучасного суспільства вимагає створення адекватної моделі навчання й виховання, основою якої виступає людина як творчий об'єкт, виділено значимість таких її якостей, як (1) внутрішній саморозвиток у контексті дегуманізації життєвого простору; (2) формування таких орієнтацій, які продукують світоглядно-ціннісні чинники протидії деструктивним впливам і впевненості у своїх силах та можливості успішно реалізувати власні претензії.

Ключові слова: освіта, науковий підхід, освітній процес, модернізація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кінець XX і початок XXI ст. можна охарактеризувати як епоху проблем освіти, що пов'язана з виникненням і функціонуванням досить великої кількості моделей освіти. Сьогодні людство зіткнулось із наростанням найрізноманітніших криз – екологічної, інформаційної, національної та ін. Тому воно свідомо звертається до випереджально-адаптаційних можливостей освіти. Сучасне суспільство все більшою мірою стає суспільством знань, оскільки воно розвивається на основі процесів виробництва, розподілу й використання наукових знань, що дають можливість конструювати нову соціальну реальність, новий спосіб життя людини.

Це століття оголошено ЮНЕСКО «Століттям освіти». Тому теоретики з різних країн світу працюють над ідеєю «Освіта для XXI століття», виношуючи й коректуючи нову парадигму, щоб підготувати людей до життя в мінливому світі. Переорієнтація суспільного прогресу на розвиток людини, її особистісних та культурних якостей вимагає зміни наявних підходів до освіти й соціокультурної політики загалом.

З огляду на це, сьогодні актуальні проблема реформування сучасної системи освіти, пошук нових підходів до передачі знань, навичок, нетрадиційних методів навчання й формування нової парадигми.

Модернізація освітнього процесу сучасного суспільства актуалізувала проблему побудови адекватних моделей навчання та виховання, основною ланкою яких виступає людина як творчий об'єкт. Виходячи з цього, можна дати визначення освіти як специфічної форми соціалізації, за якої здійснюється передача знань, навичок, умінь, ідеалів, норм, зразків тими, хто їх засвоїв, тим, хто ще не оволодів ними. Вона спрямована на формування особистості певного типу, діяльність якої повинна пов'язуватися зі збереженням соціокультурних стандартів і цінностей, властивих цьому суспільству.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Системні уявлення про роль освіти в суспільстві беруть початок у працях засновників соціологічної думки О. Конта і Г. Спенсера, а подальший розвиток отримали в науковій діяльності П. Сорокіна, Т. Парсонса, Ю. Хабермаса, Н. Лумана та ін. Ця проблема досліджувалась у межах парадигми функціоналізму (О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, К. Девіс й ін.), структурного функціоналізму (Р. Мертон, Т. Парсонс, Н. Смелзер та ін.), конфліктного підходу (К. Маркса, М. Вебер, Л. Козер й ін.). Ідеї структурно-діяльнісного синтезу прослідковуються в працях Е. Гідденса, Н. Лумана, П. Бурдьє та ін. Освіту вони розглядають або як частину мегасистеми суспільства, або як велику соціальну систему, розвиток якої в сучасних умовах є необхідною умовою розвитку як усього людства, так і кожної конкретної людини.

В Україні модернізаційні процеси в освіті вивчає велика група соціологів. Проблеми модернізації інституту освіти, соціологічні аспекти освіти досліджують останнім часом в Україні В. Волович, І. Гавриленко, В. Городяненко, О. Довженко, Г. Клімов, П. Куделя, В. Луговий, М. Лукашевич, О. Навроцький, В. Огнев'юк, В. Пінчук, Л. Сіднев, В. Солодков, А. Фурман та ін. У соціології освіти значну увагу приділяють проблемам ролі освіти у функціонуванні й розвитку суспільства, у соціальній мобільності. Досліджуються соціальні аспекти системи освіти, а також зв'язок інституту освіти з іншими інститутами суспільства (В. Чепак). Важливу роль сьогодні відіграють дослідження процесу соціалізації засобами освіти, відносин викладачів, учителів з учнями (С. Баникіна). Чимало літератури присвячено реформі освіти, зокрема Болонському процесу (І. Аносов).

Відповідно, **мета** нашої статті – розгляд теоретико-методологічних підходів до аналізу сутності й аксіологічного потенціалу освіти як важливого соціокультурного феномену в структурі пріоритетів сталого людського розвитку, які стануть основою виявлення своєрідності та значення освітніх парадигм, світоглядно-методологічних засад й особливостей їх зміни.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Освіта – складний соціальний феномен, який можна аналізувати в різноманітних планах – культурологічному, антропологічному, інституціональному, діяльнісному, функціональному та ін.

Серед сучасних наукових підходів до системи освіти, які стають основою вибору завдань і цінностей, навчання й виховання, змісту освіти, одним із найбільш значущих є антропологічний. Саме цей аспект може враховувати соціальні, психічні, культурні характеристики суб'єктів освітнього простору, їхні потреби в саморозвитку та самореалізації в контексті чітко визначеного соціуму.

Сучасний індивід як суб'єкт освітнього простору розвиває здатність вибіркового отримання знання на основі тільки для нього властивих мотиваційних стратегій. Наявність освіти дає можливість сформувати навички об'єктивного, критичного усвідомлення реальності й прагнення її змінити. Ця здатність поєднана з розвитком критичного мислення, яке практикується на основі досягнення реальної свободи в процесі соціокультурної діяльності людини. Міра критичного інтелекту визначається не його здатністю розв'язати завдання чи виявити поінформованість, а вмінням людини ефективно використовувати оптимально вивіреним підхід до оцінки проблем і ситуацій, що виникають у її повсякденній діяльності [1, 255].

Соціальна антропологія звертається до особистості, яка має здібності до самовивчення, самоусвідомлення й самовизначення та саме в процесі навчально-пізнавальної діяльності отримує імпульс до їх реалізації.

Результати антропологічних досліджень видатних учених дають змогу завдяки ретельному аналізу по-новому зрозуміти сутність освітніх процесів, у центрі яких перебуває людина в усіх аспектах її буття.

У сучасній освіті стали актуальними питання того, що взагалі вважати знанням, яким чином здійснювати добір пізнавальних і дидактичних блоків в освітні програми, як визначити стійкі знання в різних науках. Це прямо пов'язано з процесом формування нових якостей особистості, вибудовуванням іншої, нетрадиційної системи її освіти¹.

Трактуючи освіту як соціальний інститут дослідники освітнього процесу особливу увагу відводять аналізу функцій освіти, її закладів, прототипів інституту освіти та міжінституціональним зв'язкам. Аналізуючи освіту як соціальний інститут, В. Чепак виділяє три групи підходів: суб'єктивно орієнтовані, об'єктивно орієнтовані й процесуально орієнтовані.

Суб'єктивно орієнтований підхід передбачає аналіз освіти як горизонтальної взаємодії між різними суб'єктами, які формують певні значення та на їх основі відповідні раціональні способи взаємодії. Об'єктивно орієнтовані підходи трактують освіту як систему, що повністю детермінується іншими соціальними підсистемами, зокрема політикою, економікою, релігією, тобто стверджується вертикальна залежність освіти від їх впливу. Процесуально орієнтовані підходи розглядають освіту в контексті її місця й ролі в сучасному суспільстві, в усій сукупності системи суспільних відносин як її елемент, який взаємодіє з іншими елементами [9].

У межах цього підходу структура та зміст навчання були зорієнтовані переважно на розвиток інтелекту, індивідуальних здібностей і професіоналізму. Інституціоналісти вважали систему освіти перебудовною силою, яка здатна поступово, без особливої шкоди для суспільної стабільності змінювати суспільство.

Сьогодні освіта розглядається з позиції інституціонального підходу як стійка форма організації громадського життя й спільної діяльності людей, що включає сукупність осіб і закладів, які наділені владою й матеріальними засобами для реалізації соціальних функцій та ролей, управління й соціального контролю, у процесі яких здійснюються навчання, виховання, розвиток і соціалізація особистості з наступним оволодінням нею професією, спеціальністю, кваліфікацією.

Інституціональний підхід створив загальнонаукову концептуальну модель освіти, яка включає в себе всі функції, що їх виконує освіта, та їх динаміку, соціально-організуючу структуру освіти, роль освіти в суспільному виробництві, а також ставлення освіти до інновацій і модернізаційних процесів у суспільстві.

Ще одним із видів системного підходу стосовно до освіти можна вважати функціоналізм, що був сформульований Н. Сметзером, який вважав, що освіта призначена для засвоєння основних

---

¹ На сьогодні система освіти носить інституціональний характер. Освітня діяльність – це організована, ієрархізована рольова діяльність, яка ґрунтується на соціальних засадах і врегульована спеціальними нормами. Освіта як соціальний інститут виконує переважно такі функції, як соціалізація, дисциплінарна й освітньо-розвивальна.

суспільних цінностей, формування єдиної національної свідомості й відбору талановитої молоді для посад і професій. Він вважав, що саме в навчальних закладах учні дізнаються про те, що означає для них належати до тієї чи іншої нації, грамотно володіти рідною мовою, мати спільний спадок та діяти відповідно до встановлених стандартів і правил. Важливою функцією освіти Н. Смелзер вважав також відбір молоді для посад та професій, що вимагали певних талантів, тобто інститут освіти визначає, хто саме з молодих людей отримає доступ до влади, престижного положення й статусу.

Згідно зі Н. Смелзером, освіта є також капіталовкладенням у майбутнє, що приносить прибуток, тобто зусилля, затрачені в минулому будуть винагороджені в майбутньому [8].

Сучасні ж соціологи вивчають вплив освіти на зміну соціального положення людини, на професійне самовизначення молоді, на темпи науково-технічного прогресу. Особливе місце в соціології також займають проблеми знань, соціальних норм, духовних цінностей, соціальних навиків, особливостей соціалізації людини в системі освіти.

Основними функціями сучасної освіти функціоналісти вважають:

- соціальну, адже освіта впливає на соціальний статус особистості, тому саме вища школа відіграє вирішальну роль, оскільки вона не лише безпосередньо впливає на формування особистості, а й формує почуття соціальної відповідальності й дає можливість зберегти та розвинути духовний спадок суспільства;

- соціально-економічну, пов'язану з формуванням і розвитком інтелектуального, науково-технічного потенціалу суспільства та кадрового потенціалу;

- культурну, оскільки саме освіта сприяє трансляції від покоління до покоління культурного надбання в традиціях, цінностях, предметах мистецтва й творчості;

- соціалізаційну, адже в сучасному суспільстві освіта стає основним інструментом соціалізації людини та саме в процесі соціалізації розвивається особистість і відбувається трансляція культури;

- функцію соціальної диференціації, оскільки сучасна українська система освіти сприяє поглибленню соціальних відмінностей. Основною причиною соціальної диференціації в освіті стало недостатнє забезпечення системи освіти матеріальними й фінансовими ресурсами, що призвело до необхідності залучення позабюджетних джерел фінансування, зокрема спонсорів, батьків та ін. Звичайно, це сприяє формуванню значної кількості студентського контингенту, які оплачують свою освіту, дозволяючи іншим отримувати її безкоштовно, створює конкурентні стосунки на ринку освітніх послуг, змушує вищі навчальні заклади бути більш інноваційними [5].

Однак, розширення платної освіти ще більше посилює горизонтальну диференціацію, що призвело до концентрації в престижних вищих навчальних закладах лише матеріально забезпечених соціальних груп; процес розшарування за майновою ознакою сприяє також зниженню рівня базової підготовки студентів. Статусною ознакою в цьому разі стає не кваліфікація й професійні навички, а лише документ, який уключає назву вищого навчального закладу, факультету чи кваліфікації.

У вивченні проблем освіти на увагу заслуговує також такий загальнометодологічний підхід, як діяльнісний, в основі якого лежить розроблена К. Марксом категорія предметної діяльності. Згідно з цим підходом процес навчання являє собою розвиток психіки в певних стадіях (у філогенезі й онтогенезі), де в учня як суб'єкта навчання формується образ відтворюваної діяльності та послідовно освоюються структурні позиції діяльності.

Згідно з діяльнісним підходом, усяка діяльність людини ціленаправлена, а відносини, що складаються між особистістю й дією, відображаються у свідомості як відносини між мотивом і метою, тобто між мотивом і свідомістю. Водночас одна й та сама дія, що обумовлена різною мотивацією, може бути складовою частиною декількох видів діяльності залежно від того, чим ця діяльність є для особистості.

Аналіз наукових джерел дослідників, котрі займаються проблемою мотивації навчання, показує, що кожен із них пропонує свою класифікацію мотивів, але виділяють найбільш значущі. За змістом ці мотиви навчальної діяльності класифікуються на загальносоціальні, науково-пізнавальні, професійні, утилітарні й соціальної ідентифікації.

Змістом загальносоціальних мотивів є усвідомлення суспільних потреб й інтересів та значущості вищої освіти. Науково-пізнавальні мотиви безпосередньо пов'язані з навчальною діяльністю й виражають ставлення до самого процесу навчання, до змісту того, що вивчається. Суть професійних

мотивів полягає в тому, що вища освіта розглядається як основа набуття професії. Основа утилітарних мотивів – отримання особистісної вигоди після закінчення вищого навчального закладу, забезпечення власного добробуту. Група мотивів соціальної ідентифікації визначає рівень впливу на поведінку батьків, друзів щодо навчальної діяльності.

Зазвичай існує пряма залежність між структурою системи мотивів навчальної діяльності та її результатами, тобто академічною успішністю. Чим вища якість успішності студента, тим більш значущими для нього є мотиви загальносоціальні, науково-пізнавальні й професійні. Знання, уміння й навички, якими студент оволодіває в процесі навчання, не існують ізольовано від його особистості, а є важливими засобами досягнення основної навчальної мети – повноцінного особистісного розвитку.

Дійсно, знання складаються з того, чим людина вміє користуватися, як вона розв'язує все нові за обсягом і рівнем складності завдання. Найбільш продуктивна потреба в знаннях впливає з діяльності, зі способів її здійснення, що стають необхідними в процесі діяльності.

Компетентнісний підхід в освіті націлений на вивчення умов розширення можливостей розвитку особистості від час розв'язання життєвих завдань у ситуаціях зростання різноманіття й невизначеності. Метою сучасного освітнього процесу, на думку Е. Ю. Кудрявцевої, є створення умов для розвитку особистості й формування в неї таких важливих компетентностей, як комунікативна, соціальна, предметна.

Е. Ю. Кудрявцева стверджує, що компетентнісний підхід у професійній освіті полягає у формуванні та розвитку в студентів цілого набору ключових компетенцій, зокрема професіоналізму, ерудиції, інформованості, інтуїції, які визначають їх успішну адаптацію в суспільстві [6].

Компетентнісний підхід в освіті як метод моделювання процесів сприяє створенню умов розширення можливостей розвитку особистості для розв'язання життєвих завдань. Компетенції формуються за рахунок використання певних освітніх технологій та організаційно-методичних рішень, одним із яких є визначення змісту навчання, яке повинно бути представлене в різних сферах предметних і загальнопредметних знань та вмінь, у творчості й у емоційно-ціннісній сфері.

Не секрет, що сьогодні в освітньому середовищі наявні конфліктогенні сфери. Зокрема, конфлікти виникають на основі класової й соціальної нерівностей, про що зазначалося раніше; етнонаціональних і расових стосунків (ксенофобія, інтолерантність), подекуди обумовлені нормативними кризами підліткового віку¹, проблемою «батьків і дітей»², а також суперечностями на основі змісту навчальних програм і технології протидії знанням³.

Представники конфліктогенної концепції пропонують так звану «конфліктогенну освіту» як сукупність теоретичних знань, технологічних умінь і навичок, які дають можливість людям цивілізовано вибудовувати спілкування у будь-якій сфері суспільства й знаходити гідні варіанти розв'язання суперечностей, непогоджень і напруг, що виникають. Конфліктогенна освіта повинна забезпечити людину технологіями поведінки в конфліктних ситуаціях [2].

Синергетичний підхід у системі освіти вимагає формування системного ефекту створення самоорганізуючого «освітнього середовища» при поєднанні зусиль учня й педагога.

Так, згідно із соціологічною теорією Л. Д. Бевзенка, усе, що відбувається в суспільстві, слід розглядати як єдине інтегроване ціле двох паралельних пластів – формальної, організованої реальності й часто напівусвідомленої самоорганізованої реальності, що проявляється на рівні повсякденних практик. Проблемна сфера дослідження питань взаємодії являє собою дихотомічну пару: організація й самоорганізація, формальна та неформальна впорядкованість. Ці дві структури життя суспільства діють паралельно, підсилюючи чи послаблюючи одна одну [3].

---

¹ Прагнення до самоствердження, до наслідування старших призводить не лише до вікових відмінностей, але й статусних, що визначає асиметрію прав та обов'язків.

² Ідеться не лише про традиційні міжгенераційні конфлікти, насилля над дітьми в сім'ях, а й про конфлікти між старшокласниками й молодими учителями, між студентами та викладачами.

³ Негативно впливають на отримання знань: мінімізація вимог до пізнавального процесу й мінімальна взаємна вимогливість між суб'єктом та об'єктом навчання, насильницький примус до навчання, а також великий обсяг програмного матеріалу (провокує нестачу часу), далекий від реалій зміст предметів (нівелює їх значення в житті, призводить до перевантажень).

Синергетичний підхід передбачає розглядати освітній процес як процес створення системного синергетичного ефекту приросту енергії за допомогою спільних зусиль учня й педагога та процесу формування культури злагоді в конфліктуючих сторін.

Отже, у межах синергетичної моделі потрібно зосередитися на тому, щоб в освітньому процесі використовувати установку на формування інтуїції, розвитку чуттєвості через самопізнання, на принцип фундаментальності в засобах верифікації знань про навколишній світ, на гнучкі гуманітарні методи навчання.

У зв'язку із цим потрібно акцентувати увагу на тому, що дуже важливою в освіті є проблема формування тих ціннісних орієнтацій, які продукують світоглядно-ціннісні чинники протидії деструктивним впливам і чинники впевненості людини у своїх силах та здатності успішно реалізовувати власні претензії. Подібна сукупність актуальностей особистісного світовідношення й утворює той реальний життєвий світ людини, у якому самореалізація індивіда в предметній діяльності набуває ознак усезагального культурно-історичного смислу – як творення соціальності та одночасне творення самого себе як суб'єкта культурно-історичної дії [4, 375–388].

Процес набуття знань і формування світоглядно-ціннісного потенціалу, як і кожна раціональна дія, не може не припускати певних наслідків, які співвідносяться з наявними в суспільстві нормами або з уявленнями про ці норми та, найголовніше, безпосередньо-чуттєвого чи ж раціонального ставлення людини до існування цих норм. Відповідно, у кожній дії в цьому світі суб'єкт мусить урахувати розмаїття зв'язків із зовнішнім світом, опановувати й реалізовувати діяльність, яка враховуватиме індивідуальні, колективні, загальнолюдські цінності. Саме такою має бути спрямовуюча дія щодо корекції освітянського процесу. Можна стверджувати, що головним в освіті вже в наші дні в певному онтологічному зламі є вміння спрямовувати зміст знань на формування нової людини.

Ми поділяємо думку В. Огнев'юка, що «ситуація міжпарадигмальності в освітньому просторі є найбільш сприятливою для розвитку освіти, оскільки гіпертрофія однієї з парадигм може негативно позначатися на суб'єктах навчально-виховного процесу. Крім того, українське суспільство, долаючи наслідки панування моноідеології, прагне до філософського плюралізму, а в кожній з означених парадигм є фундаментальні конструкції, пов'язані з цінностями культури, що підтверджує їхню затребуваність. Отже, жодна з парадигм не може повністю вичерпуватися, що, насамперед, «виокремлює проблему гармонізації міжпарадигмального простору» [7, 37]. Саме тому в сучасній українській освіті на основі поєднання когнітивно-інформаційної та культурологічної парадигм формується когнітивно-культурологічна парадигма, що засвідчує еволюційний поступ освіти, яка, позбавляючись рудиментів минулого, активізує цінності знань, освіти й культури. Освіта все більше утверджується як спосіб існування культури. Дві інші відомі парадигми – особистісно орієнтовна та компетентнісна – також проходять період інтегрованого з'єднання. Отже, «можемо констатувати, що сучасне й майбутнє української освіти будуть визначати когнітивно-культурологічна й особистісно компетентнісна парадигми. Вони постійно еволюціонують, зближуються і виокремлюються, а відтак – утворюють міжпарадигмальний простір, найбільш сприятливий для розвитку і творчості» [7, 47].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Здійснений у світоглядно-методологічному аспекті соціологічний аналіз сутності та аксіологічного потенціалу освіти як важливого соціокультурного феномену в структурі пріоритетів сталого людського розвитку уможливив виявити низку особливостей перебігів сучасних освітніх процесів у контексті глобалізаційних змін. На нашу думку, вищерозглянуті підходи до гармонізації освітянського простору дають досить чітке уявлення про соціологічну рефлексію як відображення культурної матриці, сутність якої змінює «етос» педагогічної науки, що структурується як простір, детермінований екзистенційним сенсом буття людини. Ця обставина достатньо забезпечує можливість спрямувань дослідницьких програм та альтернативність дослідницьких позицій гуманітарного дискурсу.

Сьогодні на освіту покладається завдання зробити людину здатною до критичного осмислення й своєї екзистенції, існування і суспільства, і людства загалом, допомогти людині орієнтуватись у складному в техніко-технологічному та соціокультурному аспектах суспільному житті.

Очевидно, що за сучасних умов розбудови в Україні соціально-правової держави та громадянського суспільства дедалі важливішого значення набуває світоглядне, філософсько-аксіологічне осмислення освіти як однієї з найбільш значущих людських цінностей, місця та ролі світоглядного

потенціалу освіти як чинника соціальності людини в системі цінностей сталого соціального розвитку, на який зорієнтовані трансформаційні процеси в нашій країні.

У подальшому плануємо проведення наукового дослідження «Заклади освіти в соціальному середовищі міста», в основу формування аналітичного інструментарію для якого будуть покладені теоретичні висновки, отримані в межах цієї статті.

Джерела та література

1. Аносов І. П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект / І. П. Аносов. – К., 2003. – 391 с.
2. Баныкина С. В. Конфликты в современной школе: изучение и управление / С. В. Баныкина, Е. И. Степанов. – М. : [б. и.], 2006. – 184 с.
3. Бевзенко Л. Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. – Киев : [б. и.], 2002. – 437 с.
4. Боровицька О. М. Архетипна сутність духовного (до питання про його роль в умовах глобалізації) / О. М. Боровицька // Духовна компонента в системі вищої освіти України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (28 трав. 2010 р.). – Луцьк, 2010. – С. 375–388.
5. Каменская Т. Г. Социология образования: традиции и перспективы / Т. Г. Каменская. – Одесса : [б. и.], 2013. – 171 с.
6. Кудрявцева Е. Ю. Компетентностный подход как методологическая основа обновления содержания образования в ноосферном обществе [Электронный ресурс] // Материалы IV Всерос. социолог. конгресса. – Уфа, 2012. – Режим доступа: <http://soc.hse.ru/news/35110414.html>.
7. Огнев'юк В. О. Освіта міжпарадигмального періоду / В. О. Огнев'юк // Нова парадигма : журн. наук. пр. – Вип. 50. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 36–48.
8. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М. : [б. и.], 1994 – 630 с.
9. Чепак В.В. Соціологія освіти: теоретико-методологічні проблеми у морфо-генетичному вимірі / В. В. Чепак // Наук.-метод. журнал «Наукові праці». – Вип. 133. – Миколаїв, 2010. – с. 64–70.

Глинская Людмила. Социологические подходы к анализу образования как методологическая основа её модернизации. Переориентация социального прогресса на развитие человека, его личностных и культурных качеств требует изменения существующих научных подходов к образованию и к социокультурной политике в целом, что актуализирует проблему реформирования современной системы образования, поиск новых подходов передачи знаний, навыков, нетрадиционных методов обучения и формирования новой парадигмы.

В рамках статьи сделана попытка синтезировать противоречивые положения различных теоретико-методологических подходов к анализу образовательного процесса. Такой подход предполагает объединение различных знаний по поводу образования в целостную систему, которая могла бы стать универсальной теорией образования. С учётом того, что модернизация образовательного процесса современного общества требует создания адекватной модели обучения и воспитания, основой для которой выступает человек как творческий объект. Выделяется значение таких качеств, как (1) внутреннее саморазвитие в контексте дегуманизации жизненного пространства, (2) формирование таких ориентаций, которые продуцируют мировоззренчески-ценностные факторы противодействия деструктивным влияниям и уверенности в своих силах и возможности успешно реализовать собственные претензии.

Ключевые слова: образование, научный подход, образовательный процесс, модернизация.

Glinskaya Lyudmila. Sociological Approaches to the Analysis of Education as a Methodological Basis for its Modernization. Reorientation of social progress on the development of human personality and its cultural qualities require changing the existing scientific approaches to education and socio-cultural policy in general, which actualizes the problem of reforming the modern education system, the search for new approaches to the transfer of knowledge, skills, unconventional teaching methods and the formation of a new paradigm.

Under article attempts to synthesize the conflicting positions of the various theoretical and methodological approaches to the analysis of the educational process: this approach involves combining different knowledge about education in a holistic system that could become a universal theory of education.

Given the fact that the modernization of the educational process of a modern society requires an adequate model of training and education, the foundation of which is the people as a creative object highlighted the importance of such qualities as: (1) internal self-development in the context of the dehumanization of living space, (2) the formation of such orientations that ideologically-produce valuable factors counteract the destructive effects of and confidence in their abilities and capabilities to successfully implement their own claims.

Key words: education, scientific approach, the educational process, modernization.